

Artikel

Een nieuwe revolutie in de filmwereld

AI als kans én uitdaging

Voor wie bekend is met eerdere AI-tools zoals ChatGPT of beeldgenerator Midjourney, was deze aankondiging geen totale verrassing. Maar voor iedereen die zich bezighoudt met film, of dat nu als maker, producent, programmeur of cinefiel is, voelde het toch als een schokgolf. Want als je met slechts een paar regels tekst een filmachtig fragment kunt creëren, wat betekent dat dan voor de toekomst van het medium?

De reacties vanuit de filmindustrie op Sora en vergelijkbare modellen waren voorspelbaar. Enerzijds enthousiasme: eindelijk kan iedereen films maken, zonder budget, zonder crew, zonder dure apparatuur. Anderzijds scepsis en zorg: betekent dit het einde van vakmanschap, van menselijke creativiteit, van de magie van cinema? De waarheid, zoals zo vaak, ligt ergens in het midden. Kunstmatige intelligentie betekent niet het einde van de film. Maar het is wél een nieuwe, ingrijpende stap in een al langer lopende evolutionaire lijn. En juist omdat film van oudsher een medium is dat steeds opnieuw gevormd wordt door technologie, kunnen we er ook deze keer op vertrouwen dat de kunstvorm zich opnieuw zal aanpassen, heruitvinden, en misschien zelfs verrijken.

Zes revoluties in film

In een recent artikel op platform VentureBeat werd AI gepositioneerd als de zesde grote

revolutie in de filmgeschiedenis.¹ De eerste vijf zijn bekend bij iedereen met enige kennis van filmgeschiedenis: de komst van geluid, kleur, televisie, digitale technologie en internet. Iedere keer betekende zo'n technologische innovatie een fundamentele verandering in hoe films werden gemaakt, verspreid en ervaren. Geluid maakte van film een multimediaal spektakel. Kleur verruimde het palet van visuele expressie. Televisie verplaatste film van de bioscoop naar de huiskamer. Digitale technologie democratiseerde montage en postproductie. En internet veranderde het verdienmodel en de distributie onherroepelijk.

Wat deze eerdere revoluties gemeen hadden, was dat ze telkens het filmproces verrijkten, versnelden of vereenvoudigden. De basis van het medium, namelijk menselijke creativiteit en storytelling, bleef echter overeind. Met AI, en in het bijzonder generatieve AI, lijkt de menselijke controle over creatie onder druk te komen staan. Waar traditionele AI vooral hielp bij analyse en optimalisatie, beïnvloedt generatieve AI het creatieve proces door zelfstandig tekst, beeld en ideeën te genereren die nauwelijks van echt te onderscheiden zijn. Als een machine cinematografische beelden kan genereren en scripts kan schrijven die coherent en overtuigend zijn, wat is dan nog de rol van de maker? Deze beroept zich vaak op zijn of haar unieke stem. Originaliteit. Iets wat

Twan Arts

Begin 2024 presenteerde het Amerikaanse bedrijf OpenAI haar nieuwste creatie: Sora, een tekst-naar-videomodel waarmee gebruikers tot wel zestig seconden aan bewegend beeld kunnen genereren op basis van een simpele instructie ofwel – in AI-jargon – prompt. Wat gaat deze ontwikkeling betekenen voor het filmvak?

generatieve AI volgens critici nooit kan evenaren. Maar is dat geen *wishful thinking*? En kan je in de hedendaagse filmindustrie überhaupt nog spreken van originaliteit? Is ieder verhaal niet al eens verteld en kijken we niet gewoon naar eindeloze variaties op eeuwenoude verhalen? Welke film bevat geen zekere mate van intertekstualiteit? Het kopiëren van of inspiratie opdoen bij eerder werk vinden we bij filmmakers van vlees en bloed doorgaans acceptabel. Waarom dan niet bij AI?

Van gereedschap naar co-maker

De kern van deze nieuwe revolutie ligt in het feit dat AI niet langer alleen een hulpmiddel is, maar steeds meer een co-maker wordt. Waar eerdere digitale tools vooral bestonden uit programma's die de handelingen van de mens ondersteunden (denk aan montage in Adobe Premiere of kleurcorrectie met DaVinci Resolve) gaan generatieve AI-modellen verder. Ze maken zelfstandig materiaal op basis van tekstinvoer, combineren beelden die geen werkelijke samenhang hebben, en suggereren verhaallijnen die niet eerder verteld zijn.

Het is belangrijk om deze ontwikkeling niet als bedreiging te zien. Film werd nooit door mensenhanden alleen gemaakt. De camera, de projector, de montageknop: het zijn allemaal technologische hulpmiddelen waarmee we onze verbeelding omzetten in film. AI is in essentie

een nieuw hulpmiddel. Een nieuwe tool in de gereedschapskist van de maker. Wat je ermee doet, blijft aan jou.

Neem het voorbeeld van storyboarding. Waar een regisseur vroeger handmatig of met een storyboard *artist scènes* moest visualiseren, kan dat nu met een paar prompts in een AI-model. Dat bespaart tijd én geld. Voor kleine makers of onafhankelijke producties is dat een zegen. Ook in de pitchfase van een filmplan kan AI ondersteunen: het genereren van *key visuals* of *mood boards* kan een idee tastbaar maken voor producenten of fondsen. AI kan zelfs helpen bij het analyseren van een script op inconsistenties of het herschrijven van dialogen.

Creativiteit en controle

De grote angst die leeft bij veel filmmakers is dat AI de menselijke creativiteit zal vervangen. Maar die angst is gebaseerd op een misvatting over wat creativiteit is. AI kan patronen herkennen, nieuwe combinaties maken en variaties genereren. Maar het heeft geen verbeeldingskracht of intentie, geen gevoel, geen moreel kompas. Het kan niet interpreteren. Creativiteit is meer dan het combineren van bestaande elementen; het is een proces van keuzes maken, van betekenis geven, van context aanreiken. AI biedt suggesties. De maker kiest.

Bovendien is het goed te realiseren dat AI, hoe geavanceerd ook, altijd leunt op

bestaande data. Sora is getraind op duizenden uren videomateriaal, net zoals taalmodellen gevoed worden met miljarden woorden. Wat eruit voortkomt, is dus nooit écht nieuw, maar een herschikking van wat er al was. Werkelijk originele verhalen, nieuwe stijlen, persoonlijke perspectieven: die ontstaan nog altijd in het hoofd van de mens.

Dat gezegd hebbende, is het wel essentieel om kritisch te blijven op de invloed die AI kan hebben op esthetiek en normvorming. Als de meeste AI-modellen getraind zijn op mainstream beelden uit Hollywoodfilms, raken onze films dan straks overspoeld met gladde, generieke beelden? De keuzes die we nu maken over trainingsdata, representatie en ethische richtlijnen zijn bepalend voor de filmcultuur van morgen. We moeten diversiteit in stijl en representatie waarborgen, zodat dat ook het uitgangspunt wordt van onze AI-modellen. Want AI-modellen worden getraind op enorme hoeveelheden bestaande data die door mensen zijn gecreëerd. Tijdens deze trainingsfase leert het AI-model patronen herkennen en verbanden leggen, zonder dat het zelf begrijpt wat die betekenen. Vaak worden deze modellen vervolgens verfijnd met menselijke feedback om de output relevanter en meer coherent te maken.

Waar filmmaken lange tijd een elitekunst was, wordt de drempel nu verlaagd door AI

Juridische en ethische vraagstukken

Naast de artistieke vragen roept AI ook juridische en ethische dilemma's op. Wie is de auteur van een AI-gecreëerde scène, de gebruiker of de ontwikkelaar van het model? Of de duizenden makers van wie werk als trainingsmateriaal is gebruikt? En hoe gaan we om met *deep fakes*, het digitaal recreëren van overleden acteurs, of het manipuleren van historisch beeld?

Deze vragen zijn niet hypothetisch. In Hollywood leidde de recente scenaristenstaking tot discussie in de filmindustrie over het gebruik van AI bij het schrijven van scripts. Acteurs maken zich zorgen over het zonder toestemming inzetten van hun stem of uiterlijk. Festivals en filmfondsen buigen zich over de vraag of AI-gegeneerde producties in aanmerking moeten komen voor subsidies of prijzen. Kortom: de technologie ontwikkelt vele malen sneller dan de regelgeving. Dat maakt het lastig om ethische vragen om te zetten in beleid.

Een mogelijke uitweg ligt in transparantie en heldere regelgeving. Laat het publiek weten wanneer en waar AI is ingezet in het maakproces, bijvoorbeeld via een 'AI-label' in de credits of bij publicatie. Stimuleer hybride vormen waarin AI en mens samenwerken, maar wees kritisch op volledige automatisering. Tegelijkertijd is het essentieel dat het auteursrecht van makers van wie werk gebruikt is om AI-modellen te trainen, beter wordt beschermd. Dat kan door verplichte licentiesystemen in te voeren waarbij beeld-, geluid- en tekstmateriaal alleen mag worden gebruikt als de rechthebbende expliciet toestemming geeft. Ook zou het wenselijk zijn dat overheden en fondsen richtlijnen ontwikkelen over het gebruik van generatieve AI in cultuurproductie, bijvoorbeeld door bij subsidiëring transparantie te eisen over het gebruik van AI in scriptontwikkeling, visualisatie of montage. Zo ontstaat een beleidskader dat ruimte laat voor innovatie, maar waarin creatieve arbeid niet wordt uitgehouden.

Nieuwe makers, nieuwe vormen

Een van de meest hoopvolle aspecten van deze AI-revolutie is de toegankelijkheid die het biedt. Waar filmmaken lange tijd een elitekunst was, weggelegd voor wie geld, connecties en middelen had, wordt de drempel nu verlaagd. Jongeren zonder filmopleiding

kunnen met behulp van AI-tools hun verhalen visualiseren. En makers uit regio's zonder culturele infrastructuur of fondsen krijgen nieuwe kansen om zich uit te drukken.

Dit betekent ook dat de vormen van film zullen veranderen. Misschien worden er nieuwe genres geboren, nieuwe vertelstructuren. AI nodigt uit tot experimenteren. Denk aan interactieve films die zich aanpassen aan de voorkeur van de kijker. Of films die in real time gegenereerd worden op basis van publieke data.

Een pleidooi voor nieuwsgierigheid

AI is geen eindpunt, maar een nieuwe fase. Net zoals de komst van de geluidsfilm geen einde maakte aan visuele kracht, en digitale camera's niet het einde betekenden van cinematografische schoonheid, zal ook AI het filmmedium veranderen zonder het te vernietigen. Maar dat vraagt om een actieve houding van makers, instellingen, beleidsmakers en publiek.

We moeten investeren in educatie: hoe gebruik je AI op een creatieve en verantwoorde manier? We moeten onderzoek stimuleren: wat zijn de langetermijneffecten op representatie, arbeid en cultuur? En we moeten blijven experimenteren, juist ook in gesubsidieerde en artistieke contexten, zodat AI niet alleen commercieel, maar ook cultureel wordt ingezet. Film is en blijft een medium van emotie, van verbeelding, van menselijke connectie. AI kan dat versterken, niet vervangen. •

Noot

- 1 Franzen, C. (2024) 'AI is the sixth great revolution in filmmaking (and maybe the most important)'. Op: venturebeat.com, 14 juni.

Twan Arts

is docent Film bij Fontys Hogeschool. Fotografie: Karin Vermeulen